

Papildomi skaitiniai kritinėms užduotims

Katalikų ir stačiatikių skirtumai (stačiatikių požiūris)

1054 metais Romos popiežius Leonas IX atskyrė nuo Bažnyčios Konstantinopolio patriarchą Mykolą I Kerularijų dėl to, kad šis uždarinėjo Vakarų apeigų Bažnyčias, o tabernakulėse saugomas neraugintos duonos atnašas (ostijas), pašventintas Vakarų apeigose, įsakė išmesti. Atsakydamas į tai, patriarchas atskyrė nuo Bažnyčios popiežiaus legatus. Taip oficialiai įvyko didžioji schizma.

Patriarchas Mykolas I Kerularijus pradėjo uždarinėti Vakarų apeigų bažnyčias po to, kai su popiežiumi nepavyko diskusijų būdu susitarti keliais esminiais dogmatiniais ir apeiginiais klausimais, pasiekusiais juos iš ankščiau, ir dabar dažnai įvardijamais, kaip schizmos priežastys:

1. *Filioque*;
2. Popiežiaus valdžia;
3. Komunijos teikimas neraugintos duonos (ostijos) pavidalu;
4. Privalomas subdiakonų, diakonų ir kunigų celibatas;
5. Pilnos liturgijos šventimas Didžiojo Pasninko šokiadieniais, šeštadienio pasninkas.

1) Krikščionys Ortodoksai išpažįsta pirmuose dviejuose Visuotiniuose Bažnyčios Susirinkimuose suformuotą Nikėjos-Konstantinopolio tikėjimo išpažinimą (simbolį), kuris teigia, jog Sūnus prieš visus amžius *gimė* iš Tėvo, o Šventoji Dvasia *kyla* iš Tėvo. Taip pat ji išpažįsta III (Efezo) Visuotiniame susirinkime priimtą normą, jog Tikėjimo simbolis negali būti nei keičiamas, nei papildomas, nebent tai būtų daroma Visuotiniame susirinkime.

Romos Katalikų Bažnyčia teigia, jog Šventoji Dvasia kyla iš Tėvo *ir Sūnaus* (lot. *filioque*).

Iš pradžių tiek Rytuose, tiek Vakaruose buvo tas pats tikėjimo išpažinimas. Vėliau (pirmąsyk - Ispanijoje 587 m.) Vakaruose dalis tikinčiųjų ėmė išpažindami tikėjimo simbolį pridėti žodžius *filioque*, praktika plito dabartinės Prancūzijos teritorijoje ir kitose šalyse, tačiau tai nebuvo daroma Romoje.

Į valdžią atėjus Karoliui Didžiajam ir pasiskelbus Romos imperatoriumi, prasidėjo politinė įtampa tarp Romos ir Konstantinopolio. Karolis skelbėsi „Romos imperatoriumi“, nors šį titulą nenutrūkstamai turėjo imperatorius Konstantinopolyje, be to, jis rytiečius ėmė vadinti graikais, nors jie nenutrūkstamai save identifikavo *romėnais*.

Į Karolio Didžiojo „Romos imperijos“ koncepciją taip pat įėjo krikščionybės gynimas, ir jis nusprendė politiniams tikslams panaudoti religiją - apkaltinti Rytus erezija, kad galėtų skelbtis vieninteliu krikščionybės gynėju. Visos tuometinės lotyniškos praktikos (kaip privalomas celibatas) buvo paskelbtos norma ir net teigiama, kad tokia tradicija egzistavusi nuo pradžių (pavyzdžiui, buvo teigiama, jog originaliame išpažinimo tekste jau buvo *filioque*, nors dabar turėdami istorinę medžiagą tikrai žinome, kad nebuvo).

Karolis Didysis kaltino Konstantinopolio patriarchą ir tuos, kurie neprideda tikėjimo simboliu *filioque*, erezija. Šis kaltinimas buvo kartojamas ir *Libri Carolini*, Karolio įsakymu išleistame knygų rinkinyje, kritikuojančiame Rytų teologiją. Tuometinis popiežius Leonas III atmetė Karolio Didžiojo poziciją ir jai aktyviai priešinosi, tačiau už Romos ribų *filiuque* praktika plito, kol 1014 metais popiežius Benediktas VIII, kurį į sostą po nuvertimo gražino imperatorius Henrikas II, imperatoriaus prašymu suvienodino apeigas ir pirmą syk Romoje išpažino *filioque*.

Rytuose aktyvus priešinimasis *filioque* prasidėjo IX amžiuje, kai patriarchu tapo šv. Fotijus. Šv. Fotijus išreiškė poziciją, jog teiginys „kyla iš Tėvo ir Sūnaus“ iškraipo visą Šventosios Dvasios teologiją ir yra triadologinės erezijos atmaina. Nors, pavyzdžiui, šv. Maksimas Išpažinėjas bandė teisinti vakariečius, jog jie suprantą, kad kyla ne iš Tėvo ir Sūnaus kaip amžinųjų pradų (*arche*), o tik iš Tėvo kaip prado *per* (dia) Sūnų (taip leidžia interpretuoti lotyniškas žodis *excedit* - kyla), tačiau po schizmos toks pateisinimas tapo nebeįmanomu. Pavyzdžiui, lietuviškame vertime iš lotynų kalbos, kokį naudoja Lietuvos katalikai, toks pateisinimas tiesiog logiškai neįmanomas, nes lietuviškame variante katalikai aiškiai išpažįsta, jog Šventoji Dvasia kyla iš „Tėvo ir Sūnaus“.

Todėl nors katalikai šiandien ir pripažįsta, jog *filioque* yra vėlesnis papildymas ir išpažinimas be jo yra pilnai teisingas, dauguma ortodoksų teologų *filioque* laiko erezija.

2) Ortodoksai pripažįsta, jog Romos vyskupas (popiežius) yra *pirmas tarp lygių*. Jis turi garbės pirmumą, bet Bažnyčios galva yra Kristus. Bažnyčia - tai savarankiškų Bažnyčių bendruomenė, kurią jungia vienas, ortodoksinis tikėjimas.

Katalikai teigia, jog popiežius yra Kristaus vietininkas Žemėje (lot. *Vicarius Christi*). Taigi, jis turi realią ir absoliučią valdžią, yra šv. Petro sosto paveldėtojas. Ortodoksai laikosi nuomonės, kad kaip Mozės sostas šv. Rašte nėra konkretus sostas (Kristus sako, kad „Į Mozės krasę atsisėdo Rašto aiškintojai ir fariziejai“ (Mt 23,2)), taip ir šv. Petro sostas nėra konkretus sostas, j jo sostą atsisėdo kunigai ir vyskupai, ir kiekviena vyskupo katedra savotiškai yra šv. Petro sostas. Tokios nuomonės laikėsi nemažai Bažnyčios Tėvų, be to ir, pavyzdžiui, popiežius šv. Grigalius Didysis.

Kiekvienas vyskupas savo vyskupijoje yra savotiškas „popiežius“, t.y. ganytojas ir niekas negali kištis į jo reikalus, taip kaip ir jis į kitų vyskupų. Vyskupai skiriasi autoritetu (sostinių vyskupai, pavyzdžiui, vadinami metropolitais), tačiau egzistuoja tik trijų pakopų dvasininkija - diakonai, kunigai, vyskupai. Todėl Ortodoksų Bažnyčią sudaro savarankiškos Bažnyčios, tuo tarpu Katalikų Bažnyčia yra viena Bažnyčia, turinti vieną griežtą, subordinuotą hierarchiją.

Ortodoksų „autokefalinis“ bpožiūris suvokiamas pagal šv. Raštą, kur, pavyzdžiui, Apreiškime Jonui minimi laišakai septynioms Bažnyčioms (gr. *ekklēsiais*), o ne vyskupijoms ar panašiai, o būtent Bažnyčioms. Vienas iš ortodoksų paaiškinimų, kodėl Katalikų Bažnyčioje susiklostė kitokia, vertikali hierarchija yra tas, kad Vakaruose nuo pat pradžių buvo tik vienas patriarchas (Romos vyskupas), tuo tarpu kai Rytuose jie nuo pat pradžių buvo keli (Jeruzalės, Aleksandrijos, Konstantinopolio ir Antiochijos).

3) Romos Katalikų Bažnyčia teikia švč. Komuniją neraugintos duonos (ostijos) pavidalu, be to, pasauliečiams neduoda vyno.

Ortodoksų Bažnyčia visiems teikia švč. Komuniją vyno (dažniausiai raudonojo) ir duonos (raugintos, baltos) pavidalu.

Ortodoksų Jeruzalės sinodas teigė, jog visi duomenys rodo, kad pats Kristus Paskutinės Vakarienes metu naudojo raugintą duoną, be to, raugintą duoną nuo ankstyvųjų amžių naudojo ir Bažnyčia. Raugintos duonos naudojimui yra gilios teologinės priežastys: nerauginta duona, kurią Išėjimo knygoje Dievas liepė valgyti žydams bėgantiems iš Egipto, simbolizuoja skubėjimą. Rauginta duona simbolizuoja ilgalaikį, išpuoselėtą planą ir šventę. Todėl *neraugintos* duonos naudojimas Rytuose dažnai laikomas erezija ir buvo viena iš priežasčių, kodėl patriarchas Mykolas I Kerularijus nelaikė ostijų Kristaus kūnu;

4) Katalikų Bažnyčioje norintys tapti diakonas, kunigais arba vyskupais turi būtinai duoti celibato įžadus.

Ortodoksų Bažnyčioje celibatas pasirinktinis, tačiau vyskupai renkami tik iš vienuolių tarpo, o norintys vesti turi tai padaryti iki diakono įžadų.

Celibatas Vakaruose susiklostė daug vėliau ir nutolus nuo apaštališkos tradicijos. Žinome, kad ankstyvojoje Bažnyčioje buvo tiek vedusių kunigų, tiek vedusių vyskupų, be to, dalis Apaštalų taip pat buvo vedę.

Rytuose laikomasi pozicijos, jog celibatas yra grynai asmeninis pasirinkimas, o vienas sakramentas negali būti kliūtis priimti kitam sakramentui (kaip Vakaruose santuokos sakramentas yra kliūtis kunigystei).

5) Skiriasi katalikų ir ortodoksų pasninkavimo tradicijos: katalikai Didžiojo Pasninko metu švenčia įprastas mišias, o ortodoksai laikosi Visuotiniuose susirinkimuose nustatytos tradicijos ir švenčia iš anksto pašventintųjų atnašų liturgiją, sukurtą popiežiaus Grigaliaus Didžiojo dar ikischizmatiniais laikais (t.y. Didžiojo Pasninko metu šiokiadieniais Eucharistijos šventinimas nevyksta). Taip pat skiriasi požiūris į šeštadienio pasninką - Katalikų Bažnyčioje egzistuoja privalomas šeštadienio pasninkas, kuris Ortodoksų Bažnyčioje, remiantis ankstyvosios Bažnyčios kanonais, uždraustas.

Be nurodytų priežasčių, kurios išskyrė Bažnyčią, per tūkstantį metų Romos Katalikų Bažnyčioje atsirado naujovių, kurios pagilino schizmą: transsubstancijos dogma, popiežiaus neklystamumo dogma, dogma apie skaistyklą ir taip toliau. Nors dabartinė oficiali Romos Katalikų Bažnyčios pozicija, išdėstyta II Vatikano susirinkimo dokumentuose (*Orientalium Ecclesiarum*), teigia, jog nėra jokių teologinių kliūčių susijungimui, Rytuose tėra „kitokia drausmė“, ortodoksai įžvelgia teologines kliūtis ir dažnai laikosi pozicijos, jog katalikai yra eretikai.

Apie ortodoksų Bažnyčios *poziciją* šiais klausimais šnekėti visada sunku, nes jei Romos Katalikų Bažnyčios poziciją aiškiai išreiškia popiežius, kuris gali netgi skelbti naujas dogmas, Ortodoksų Bažnyčioje tokios galios neturi niekas. Naujas dogmas gali skelbti tik visuotiniai Bažnyčios susirinkimai.

Viena yra aišku - ortodoksai laikosi pozicijos, kad Ortodoksų Bažnyčia yra ta pati Šventoji, Visuotinė ir Apaštalinė Bažnyčia, kuri gyvavo iki schizmos, todėl jai nepriimtinas tikėjimas, kuris prieštarautų ikischizmatinės Bažnyčios tikėjimui. Todėl ortodoksai nors ir deda pastangas į schizmos įveikimą, schizma yra laikoma kol kas neįveikiama dėl ortodoksų išryškinamų teologinio pobūdžio problemų.

